

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛТАВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ КОНДРАТЮКА

ПТАЩЕНКО ЛІАНА ОЛЕКСАНДРІВНА

УДК 330.52:338.24:001.8

**НАУКОВО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ
КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ
В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ**

Спеціальність: 08.00.03 – економіка та управління національним
господарством

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора економічних наук

Полтава – 2009

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Полтавському національному технічному університеті імені Юрія Кондратюка Міністерства освіти і науки України

Науковий консультант

доктор економічних наук, професор, заслужений працівник освіти України
Онищенко Володимир Олександрович,
Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка Міністерства освіти і науки України, ректор, завідувач кафедри фінансів, банківської справи та державного управління

Офіційні опоненти:

доктор економічних наук, професор **Поважний Олександр Станіславович**, Донецький державний університет управління Міністерства освіти і науки України, ректор, завідувач кафедри фінансів;

доктор економічних наук, професор **Гончаров Юрій Вікторович**, Київський національний університет технологій та дизайну Міністерства освіти і науки України, завідувач кафедри менеджменту;

доктор економічних наук, професор **Момот Тетяна Валеріївна**, Харківська національна академія міського господарства Міністерства освіти і науки України, завідувача кафедрою обліку і аудиту.

Захист відбудеться 5 лютого 2010 року о 10-30 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 44.052.03 Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка Міністерства освіти і науки України за адресою: 36011, м. Полтава, проспект Першотравневий, 24, ауд. 218

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка Міністерства освіти і науки України за адресою: 36011, м. Полтава, проспект Першотравневий, 24

Автореферат розісланий “04” січня 2010 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

О.В. Комеліна

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Процеси формування ринкової економіки в Україні, які почалися після здобуття її незалежності, зумовили виникнення потужного корпоративного сектора, котрий представлений фінансовими і нефінансовими корпораціями. Питома вага корпоративного сектора в загальній структурі економіки національного господарства за обсягом виробленого продукту складає 82 відс., а середньорічна кількість працівників, зайнятих в корпоративному секторі економіки, становить 46,2 відс. працюючого населення. Трансформаційні процеси та формування економіки знань в ХХІ столітті стали поштовхом до перетворення України, як і багатьох країн з капіталістичним устроєм, у корпоративну державу. Це в свою чергу призвело до виникнення багатьох проблем в національній економіці. Розвиток корпоративного управління в Україні зумовлює необхідність реформування системи економічних відносин в корпоративному секторі та методів регулювання діяльності корпорацій.

Ефективне управління стає вирішальним фактором успішної роботи корпорацій в умовах розвитку ринкових відносин. В свою чергу, стабільний, ліквідний та потужний корпоративний сектор – необхідна умова для зміцнення національної економіки та зростання добробуту нації. В сучасній економічній науці корпорація є одним з найголовніших об'єктів дослідження, тому поряд з формуванням ринкових відносин в Україні корпоративному управлінню приділяють все більше уваги науковці і фахівці.

Проблеми організаційного управління та відносини в корпоративному секторі досліджуються в працях таких зарубіжних вчених як І. Ансоффа, Л. Бальцеровича, А. Берлі, Р. Блазна, З. Геліаса, П. Грегорі, Л. Келсо, П. Келсо, Д. Круза, Р. Лапорта, Р. Ліфманна, Д. Лоша, Г. Мінза, В. Ойкена, А. Рапачинського, П. Самуельсона, Дж. Старрельса, Д. Флемінга, Р. Фрідмана Якокка Лі.

Значний внесок у вивчення і розробку управлінських концепцій та окремих сторін формування корпорацій в умовах економічної трансформації та розвитку ринкових відносин зробили й українські науковці: О. Барабаш, В. Бесєдін, В. Беляєв, І. Бондар, О. Білоус, В. Геєць, С. Герасимова, З. Герасимчук, Ю. Гончаров, В. Гришко, М. Грідчина, А. Гречко, М. Долішній, В. Євтушевський, В. Загорський, Д. Задихайло, О. Кавчиш, О. Кібенко, А. Козаченко, В. Круш, Б. Кузник, Ю. Лисенко, В. Марченко, О. Мендрул, Т. Момот, Г. Назарова, С. Науменкова, В. Онищенко, В. Осецький, М. Павловський, І. Педь, О. Поважний, А. Римарук, В. Рогач, О. Рудченко, С. Румянцев, М. Сірош, О. Сологуб, М. Стефаненко, В. Суторміна, В. Терещенко, М. Чечетов, В. Чижова, О. Чмир, Ю. Шаповал, М. Шкільняк, С. Якубовський та інші.

Проте, відзначаючи вагомий внесок учених у розвиток наукової теорії корпоративного управління, проблеми його ефективності залишаються актуальними і потребують постійної уваги. Системних, комплексних

досліджень у цій сфері, вибору оптимальних моделей збалансованості економічних інтересів суб'єктів корпоративних відносин в національній економіці на сьогоднішній день бракує, що зумовило вибір теми та структурно-логічну побудову дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація пов'язана з планами науково-дослідницьких робіт кафедри фінансів, банківської справи та державного управління Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка, зокрема з темою фундаментального дослідження «Механізм формування фінансово-інвестиційного потенціалу регіонів в умовах сталого розвитку України» (номер державної реєстрації 0102U004775), особистий внесок автора – дослідження та визначення механізму, методів і системи показників формування фінансово-інноваційної моделі розвитку регіонів; та з темою прикладного дослідження «Фінансово-економічні пріоритети формування інноваційної моделі розвитку регіонів» (номер державної реєстрації 0108U001475), особистий внесок автора – розроблення системи збалансованих показників, адаптованої для вітчизняних фінансових і нефінансових корпорацій; розгляд елементів механізму управління та функціональної структури корпорацій і визначення місця контролінгу в цій структурі; розроблення критеріїв інвестиційної привабливості підприємств регіону; проведення економіко-математичних розрахунків моделі оптимізації корпоративного управління.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є обґрунтування науково-методологічних засад ефективного корпоративного управління, розробка механізму збалансування економічних інтересів суб'єктів корпоративних відносин та методичних і практичних рекомендацій з вирішення проблем корпоративного управління в економіці України.

Для досягнення поставленої мети дослідження передбачало послідовне вирішення теоретичних, методологічних і практичних завдань. Зокрема:

- проаналізувати розвиток корпоративного управління та дослідити теоретичні засади формування економічних інтересів суб'єктів корпоративних відносин;

- узагальнити наукові погляди на формування економічних інтересів різних груп учасників ринкових відносин з урахуванням домінування в цих відносинах корпоративного сектора економіки;

- систематизувати методичний інструментарій корпоративного управління;

- визначити економічну природу формування інтересів у корпоративному управлінні та державні механізми регулювання відносин в корпоративному секторі;

- здійснити аналіз інноваційних моделей організаційного управління, спрямованих на вдосконалення корпоративних відносин;

- визначити особливості розвитку економічних інтересів в системі корпоративного управління та проаналізувати складові механізми їх регулювання в економіці України;

- розробити механізм збалансованості економічних інтересів та узагальнити методологію узгодженості регуляторних інструментів у сфері корпоративного управління;

- узагальнити типові моделі соціально орієнтованої ринкової економіки та концептуальні підходи до соціальної відповідальності корпорацій;

- удосконалити напрями та інструменти соціальної політики корпорацій в системі корпоративного управління;

- вирішити проблеми залучення внутрішніх інвестицій в реальний сектор економіки та реалізації соціальної політики корпорацій шляхом розроблення системи збалансованості економічних інтересів у корпоративному управлінні на основі побудови моделі корпоративного кластера;

- побудувати модель збалансованості економічних інтересів держави, підприємців та фізичних осіб, як учасників корпоративних відносин із застосуванням методів економіко-математичного моделювання;

- вдосконалити механізм державного управління економікою та регулювання корпоративного управління в Україні на основі побудови збалансованих стратегічних карт;

- розробити методичні рекомендації щодо впровадження стратегічного контролінгу на рівні органів державного управління;

- обґрунтувати механізм впровадження системи стратегічного контролінгу збалансування економічних інтересів і моделі корпоративного кластера на прикладі акціонерних товариств та визначити позитивні результати підвищення якості корпоративного управління.

Об'єктом дослідження є процес формування корпоративного управління в умовах розвитку ринкових відносин в Україні.

Предметом дослідження є теоретико-методологічні засади формування механізму корпоративного управління на мікро- і макрорівнях.

Методи дослідження. Теоретико-методологічною основою дисертаційної роботи стали фундаментальні положення і принципи сучасних наукових теорій корпоративного управління, праці провідних вітчизняних і зарубіжних учених.

Для досягнення поставленої в роботі мети використано загальнонаукові методи (діалектики, логіки) пізнання явищ і процесів, теоретичного узагальнення, історико-економічного аналізу, порівняння – для визначення природи й сутності корпоративного управління та економічних інтересів, що виникають в корпоративних відносинах; системний метод – для дослідження економічної системи та встановлення залежності стану економіки від якості корпоративного управління; метод системно-логічного підходу – при поглибленому вивченні та виявленні проблем економічних відносин в корпоративному управлінні, методи аналізу та синтезу – при визначенні механізму реалізації соціальної політики корпорацій, внутрішніх регуляторних інструментів удосконалення корпоративного управління, для побудови моделі

збалансованих стратегічних карт корпорацій і держави. Використання методів формальної логіки дали можливість узагальнити окремі поняття й висновки, за допомогою яких побудовано матрицю узгодження напрямів та інструментів реалізації корпоративної соціальної політики. На основі комплексного аналізу, що передбачав формування ранжованого ряду фінансових показників та коефіцієнтів, проведено діагностику фінансово-економічного стану корпорації. Метод емпіричного дослідження (експертне опитування) використаний при розрахунку інтегральних показників значущості економічних інтересів суб'єктів корпоративних відносин для суспільства. Економіко-математичні методи дали можливість побудувати моделі збалансованості корпоративного управління та провести оцінювання результатів удосконалення елементів механізму регулювання економічних інтересів суб'єктів корпоративного управління.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в наступних основних положеннях:

вперше:

- розроблено методологічні положення щодо побудови системи збалансованості економічних інтересів у корпоративному управлінні, яка базується на побудові корпоративних стратегічних карт по основних напрямках діяльності, що дозволить корпораціям вирішити проблему неефективного використання ресурсів, функціонування на відповідному ринку, якісного кадрового забезпечення;

- побудовано матрицю узгодження напрямів реалізації корпоративної соціальної політики, що дозволило вирішити проблему визначення внутрішніх інструментів збалансування економічних інтересів у корпоративному управлінні;

- вирішено проблему залучення внутрішніх інвестицій в реальний сектор економіки та соціальну проблему пенсійного забезпечення найманих працівників корпорацій шляхом організації корпоративних кластерів, багаторівневий устрій яких включає корпорації реального і фінансового сектору економіки, органи державної влади, наукові установи і корпоративний пенсійний фонд, у якому накопичується інвестиційний ресурс та спрямовується на розвиток кластеру; з позиції такої багаторівневої структури, що охоплює економічні відносини в масштабах корпоративного кластеру, регулювання і координація діяльності учасників кластеру забезпечується за допомогою організації системи контролінгу, спрямованого на вдосконалення корпоративного управління;

- побудовано математичну модель оптимально збалансованих економічних інтересів, яка характеризується максимальними величинами корисностей кожного суб'єкта корпоративних відносин для суспільства, що дозволить максимізувати рівень збалансованості економічних інтересів при наявних ресурсах держави, корпорацій та окремих фізичних осіб у разі

оптимального їх використання; при цьому враховано відношення кожного з агентів до ризику;

- побудовано модель збалансованих державних стратегічних карт для розроблення урядових і цільових програм (галузевих та регіональних), спрямованих на досягнення єдиної мети та спільних завдань, котрі визначені в цих програмах, що дозволить вирішити проблему узгодженості при їх розробленні й виконанні та удосконалити механізм державного і корпоративного управління в економіці України;

удосконалено:

- понятійний апарат і визначено, що державне регулювання економічними інтересами в корпоративному управлінні – це система правових, організаційних, регуляторно-контролюючих та оптимізаційних заходів держави, спрямованих на збалансованість економічних інтересів корпорацій та їх контрагентів, а також управління державним сектором і соціальною політикою для забезпечення ефективності й конкурентноздатності національної економіки, що може застосовуватись у сфері державного управління при розробленні основних напрямів державної стратегії економічного і соціального розвитку;

- запропоновано розглядати корпоративне управління як сукупність юридичних, організаційних норм і правил, економічних методів господарювання, у рамках яких функціонує корпорація, спрямованих на досягнення головної мети – забезпечення максимізації ринкової вартості корпорації та добробуту власників, і на основі яких формуються взаємовідносини між усіма учасниками корпоративних відносин, що дбають про свої власні інтереси та інтереси суспільства;

- систему економічного, організаційного та нормативного внутрішнього (корпоративного) і зовнішнього (державного та ринкового) регулювання, що дасть змогу державним органам удосконалити регулюючу діяльність в питаннях усунення корпоративних конфліктів, зменшення соціальної напруги, сприяння ефективності діяльності підприємств, забезпечення економічних інтересів усіх учасників корпоративних відносин, розвитку добросовісної конкуренції на товарних ринках;

- визначено механізм реалізації соціальної політики корпорацій, котрий передбачає зміцнення корпоративного соціального партнерства шляхом впровадження принципів корпоративного управління, об'єднання фінансового і промислового корпоративного капіталу учасників кластеру для реалізації спільних соціальних програм, а також державну підтримку, що полягає у розробленні й прийнятті законодавчих стимулів до соціальної відповідальності, державних регіональних і галузевих соціальних програм та закріпленні відповідних гарантій їх виконавцям;

- розроблено модель стратегічного контролінгу збалансування економічних інтересів учасників корпоративних відносин, адаптовану для України та

методичні рекомендації щодо її впровадження; доведено, що застосування цієї інноваційної для корпоративного управління моделі дозволить удосконалити управлінський процес, орієнтуючи його на забезпечення економічних інтересів усіх контрагентів корпорації, включаючи державу, при максимізації прибутку і вартості капіталу власників з одночасними мінімізацією ризику і збереженням платоспроможності корпорації;

дістало подальшого розвитку:

- економіко-математична модель оптимізації корпоративного управління, в основу якої покладено інтегральні показники соціально-економічної значущості ринкових агентів для суспільства, що дало можливість виявити наявність слабкого зв'язку між інтересами досліджуваних суб'єктів, зокрема держави, корпоративних утворень як підприємців і окремими фізичними особами та знайти оптимальне рішення збалансованості їх економічних інтересів;

- принципи державного прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України шляхом їх доповнення принципом дотримання економічних інтересів; цей принцип полягає в тому, що органи виконавчої влади та місцевого самоврядування повинні здійснювати розроблення програмних документів економічного і соціального розвитку, виходячи з необхідності забезпечення реалізації державної політики у цій сфері, котра орієнтована на максимізацію задоволення економічних потреб суспільства та окремих його членів;

- систематизовано внутрішні регуляторні інструменти вдосконалення корпоративного управління, спрямованого на вирішення проблем, притаманним корпоративному управлінню в економіці України, зокрема, низької корпоративної культури, відсутності ефективної корпоративної стратегії, недотримання основних принципів корпоративного управління.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що наукові розробки дисертаційної роботи доведені до рівня теоретико-методологічних узагальнень, концептуальних положень, методичних і практичних рекомендацій щодо розвитку корпоративних відносин та вирішення проблем корпоративного управління в економіці України.

Основні положення дисертаційної роботи щодо вдосконалення державної регуляторної політики та розвитку економічної конкуренції, спрямовані на максимізацію збалансованості економічних інтересів у корпоративному управлінні, використовуються працівниками територіального управління Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку в Полтавській області у практичній роботі (довідка № 05/842 від 14.01.2009 р.). Розроблений механізм збалансованості економічних інтересів на основі державного регулювання та побудови стратегічних карт державної регуляторної політики враховано при розробці Програми інноваційного розвитку Полтавської області на

2009-2012 рр. (довідка Головного управління економіки № 46/11-03 від 22.04.2009р.). Запропонований механізм забезпечення добросовісної конкуренції на фінансовому ринку розглянуто спеціалістами Головного фінансового управління Полтавської обласної державної адміністрації, а інструменти регулювання інноваційних методів управління, котрі спрямовані на забезпечення фінансової стійкості корпоративних утворень, рекомендовані для практичного впровадження в систему фінансового управління акціонерних товариств (довідка № 04-04-05/459 від 16.06.2009 р.). Результати досліджень застосовуються у навчальному процесі кафедри фінансів, банківської справи та державного управління Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка при викладанні курсів: «Механізм економічної політики», «Фінансовий менеджмент», «Фінанси корпорацій» (довідка № 17-9-1921 від 02.10.2009 р.). Розглянуті в роботі методи управління, спрямовані на забезпечення фінансової стійкості корпорацій, знайшли відображення в підготовленому автором одноосібно навчальному посібнику „Управління корпоративними фінансами”, якому надано гриф Міністерства освіти і науки України; результати дисертаційного дослідження, які застосовуються у навчальному процесі Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка рекомендовані Головним управлінням освіти і науки Полтавської області для використання іншими вищими навчальними закладами (довідка № 06-07/1541 від 22.09.2009 р.). Запропоновані автором методичні розробки та модель запровадження системи контролінгу апробовано на ВАТ «Полтавський завод медичного скла» (договір №2834/08 від 01.11.2008р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійно виконаною роботою, в якій автором особисто розроблені наукові положення, методичні підходи та практичні рекомендації щодо вдосконалення корпоративного управління в економіці України шляхом збалансування економічних інтересів суб'єктів корпоративних відносин. Висновки й результати дослідження сформульовані та отримані автором самостійно і викладені у наукових публікаціях. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, в роботі використані лише ті ідеї та положення, що є результатом особистих авторських досліджень. Особистий внесок здобувача в цих роботах зазначений в переліку публікацій за темою дисертації.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження доповідались автором, обговорювались і отримали позитивне схвалення на: П'ятій Міжнародній науково-практичній конференції «Наука і освіта – 2007» (м. Дніпропетровськ, 2007 р.), Третій Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції «Сучасність, наука, час. Взаємодія та взаємовплив» (м. Київ, 20-22 грудня 2007 р.), Всеукраїнській науково-практичній конференції «Загальноекономічні та фінансові аспекти формування інноваційного потенціалу регіону» (м. Полтава, 29-30 березня 2007 р.), Міжрегіональній науково-практичній конференції «Проблеми економіки й управління у промислових регіонах» (м. Запоріжжя, 22-24 травня 2008 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Макроекономічне регулювання

інвестиційних процесів та впровадження інновативно-інноваційного розвитку в Україні» (м. Київ, 23-24 жовтня 2008р.), Третій Всеукраїнській науково-практичній конференції «Вивчення та впровадження в Україні іноземного досвіду удосконалення діяльності органів влади» (м.Полтава, 26 листопада, 2008 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Розвиток фінансових ринків та інститутів в умовах міжнародної інтеграції» (м. Полтава, 19-20 лютого, 2009р.), “круглому столі” “Стратегія розвитку Полтавської області: інформаційні засади реалізації” (м. Полтава, 2009 р).

Публікації. Основні положення і найважливіші результати дисертаційного дослідження опубліковані автором самостійно та у співавторстві в 38 наукових працях, серед яких особисто авторові належить 29,45 друк. арк., у тому числі: 1 монографія одноосібна (18,5 друк. арк.), 2 колективні монографії (0,85 друк. арк.), 27 статей у наукових фахових виданнях (9 друк. арк.), 8 матеріалів і тез доповідей та виступів на конференціях (1,1 друк. арк.).

Обсяг і структура роботи. Дисертація складається зі вступу, 5 розділів і висновків, містить 35 таблиць, з них повністю займають площу сторінки 4 таблиці, 60 рисунків, з них повністю займають площу сторінки 9 рисунків, 21 додаток на 21 сторінці. Список використаних джерел містить 300 найменувань та викладений на 25 сторінках. Повний обсяг дисертації становить 408 сторінок комп’ютерного тексту, в тому числі основний зміст роботи викладений на 362 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі «**Теоретичні засади формування корпоративного управління**» узагальнено теоретичні питання щодо сутності корпоративного управління, розглянуто сучасні тенденції його розвитку, досліджено природу формування економічних інтересів у системі корпоративного управління.

Доведено, що в економічній і правовій літературі є невизначеність з поняттям «корпорація». Більшість науковців дотримуються думки, що під ним варто розуміти акціонерні товариства. Разом з тим, до корпоративних утворень відносяться й інші форми організації об’єднання капіталу – товариства з обмеженою і необмеженою відповідальністю, що відповідає самому поняттю «корпорація». Визначено, що під корпорацією слід розуміти суб’єкт господарювання, що здійснює свою підприємницьку діяльність на основі злиття (об’єднання) капіталу окремих осіб (юридичних і фізичних), які являються корпоративними власниками.

Розгляд сутності корпоративного управління та наукових підходів до його тлумачення дав можливість систематизувати й узагальнити наукові погляди до визначення категорії „корпоративне управління” як сукупності юридичних, організаційних норм і правил, економічних методів господарювання, у межах яких функціонує корпорація, котрі спрямовані на досягнення головної мети – забезпечення максимізації ринкової вартості

корпорації та добробуту власників; на їх основі будуються взаємовідносини між усіма учасниками корпоративних відносин, що дбають про свої власні інтереси та інтереси суспільства.

Дослідження праць класиків економічної теорії, наукових публікацій зарубіжних і вітчизняних вчених засвідчило недостатність розгляду питань забезпечення економічних інтересів різних груп учасників корпоративних відносин – до кінця ХХ століття представники різних наукових шкіл їх майже не досліджували. Основні питання приділялися намаганням вирішити проблеми забезпечення інтересів власників і менеджерів, які знаходяться в постійному конфлікті, і майже не розглядалися інтереси осіб, котрі вступають у економічні відносини з корпорацією.

Характерною особливістю корпоративних утворень є відокремлення функцій управління від власності. Тому авторська концепція передбачала розгляд еволюції власності як визначальної категорії в системі корпоративного управління. Визначено, що корпоративний капітал поєднує приватну власність і колективну форму її використання, враховуючи особисті й колективні інтереси корпоративних власників. Таким чином цілями корпоративного управління має бути підвищення ефективності функціонування корпорації і створення балансу інтересів зацікавлених сторін, а вивчення повинне здійснюватися з урахуванням інтересів власників корпоративних цінних паперів та інших контрагентів корпорації.

Завдяки опануванню природи економічних інтересів у корпоративному управлінні, доведена необхідність поглибленого вивчення і дослідження об'єктивних основ взаємовідносин корпорацій з іншими агентами ринку. Визначено, що останні є сутністю рушійних сил формування та розвитку корпорацій. Тому управління повинне відповідати цілям й інтересам різних груп зацікавлених осіб, так чи інакше пов'язаних із діяльністю корпорації.

Основними групами, чий інтереси впливають на функціонування корпорації, є:

- акціонери (власники) підприємства, що створюють і розвивають корпорацію;
- управлінці, що керують діяльністю корпорації, і мають повноваження розпоряджатися її активами;
- працівники, що забезпечують діяльність підприємства, створення і реалізацію продуктів та послуг;
- клієнти – покупці продукту і користувачі послуг корпорації, що віддають свої фінансові ресурси в обмін на запропоновану продукцію;
- ділові партнери, що знаходяться у формальних і неформальних ділових стосунках, надають корпорації комерційні і некомерційні послуги та отримують послуги з боку корпорації;
- фінансові установи, що кредитують свої грошові ресурси в основну діяльність корпорації;
- державні інституції, що взаємодіють з корпорацією в економічній, правовій, політичній та інших сферах;

- громадськість, що формує соціальне середовище й екологічну політику корпорації.

Враховуючи досить широке коло контрагентів корпорацій, визначено, що корпоративна політика повинна враховувати інтереси всіх вищезгаданих суб'єктів, а стандарти і кодекси корпоративного управління мають забезпечувати принцип компромісу інтересів. Це досягається через описання чи конструювання алгоритмів збалансування економічних інтересів учасників корпоративного управління і зовнішніх контрагентів корпоративних відносин, а також мотивації інвесторів.

Система взаємопов'язаних і взаємодіючих інтересів є суперечливою. Водночас корпоратизація економічного життя породжує проблему збалансування економічних інтересів вищезазначених суб'єктів. Вирішення цієї проблеми потребує пошуку ефективного механізму їхнього узгодження, збалансування. Тому важливу роль в збалансуванні інтересів у сучасних змішаних економіках відіграє держава. Передумови для координації та гармонійного розвитку системи економічних інтересів у корпоративному секторі формує еволюція розвинених країн на основі соціально орієнтованої та регульованої ринкової економіки. Провідною ідеєю вирішення цих проблем є соціальна відповідальність корпорацій.

На підставі аналізу принципів корпоративного управління провідних країн світу виявлено, що у багатьох з них передбачені принципи соціальної відповідальності та корпоративної культури, а в США та деяких інших країнах дотримання цих принципів має обов'язковий характер (наприклад, закон США Сарбейза-Окслі). Визначено, що Принципами корпоративного управління в Україні не приділено достатньої уваги зазначеним питанням, проте вони постійно вдосконалюються з урахуванням розвитку законодавства про акціонерні товариства.

Історія формування і функціонування вітчизняної моделі корпоративного управління не досить тривала, тому рівень ефективності розвитку ринкових відносин та корпоративного сектора залежатиме від державної стратегії, сформованого правового поля та розробки механізмів регулювання корпоративного управління. При цьому визначено, що держава відіграє важливу роль в збалансуванні економічних інтересів усіх учасників ринкових, і зокрема, корпоративних відносин.

У другому розділі **«Методологія дослідження забезпечення економічних інтересів у корпоративному управлінні»** розглянуто методичний інструментарій регулювання й управління в умовах формування ринкових відносин. В результаті дослідження встановлено, що шлях до підвищення ефективності розвитку та діяльності корпорацій передбачає: застосування прийнятної й ефективної моделі корпоративного управління, вибір правильної управлінської і виробничої стратегії, збалансування інтересів власників, управлінців, держави та інших учасників корпоративних відносин, поєднання економічної політики з соціальною та їх гармонізація. Враховуючи це, методичний інструментарій корпоративного управління розглядається як

сукупність зовнішніх і внутрішніх чинників управлінського впливу на корпоративні утворення й інші суб'єкти корпоративних відносин (рис.1).

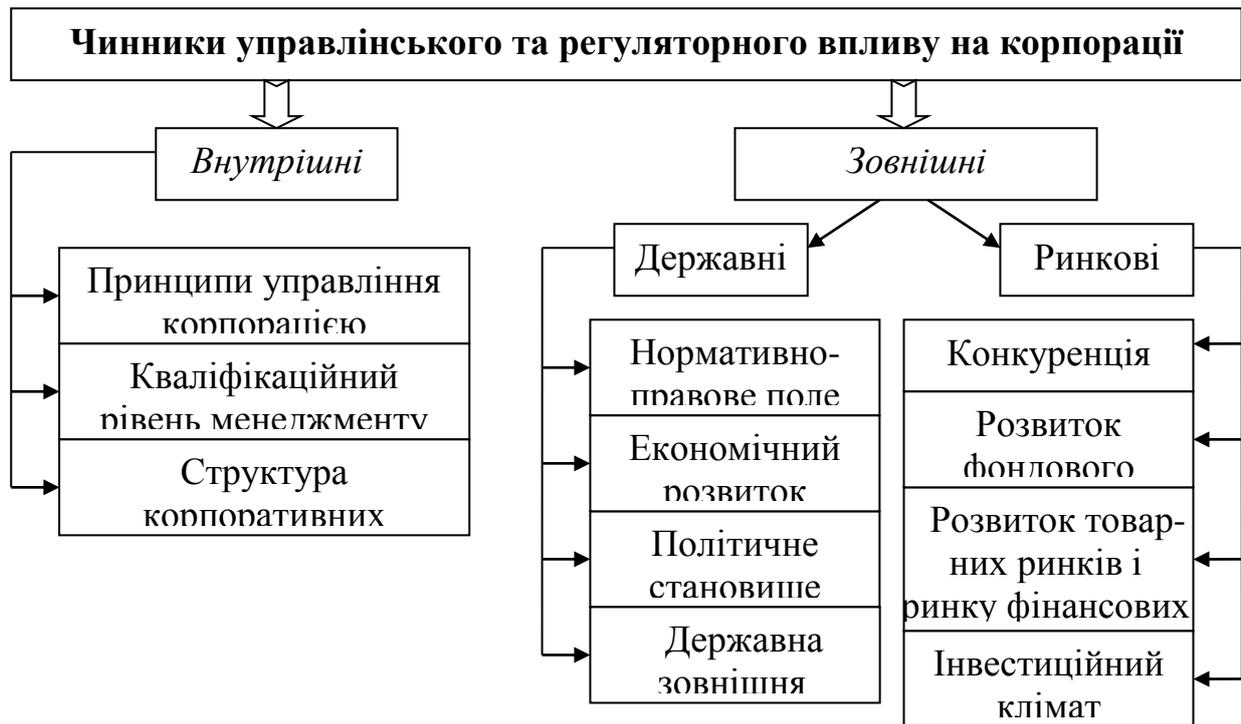

Рис. 1. Внутрішні й зовнішні інструменти впливу на корпорації

Джерело: розроблено автором

Механізми вирішення проблем корпоративного управління і забезпечення економічних інтересів контрагентів корпорацій такі:

- норми корпоративного права, які визначають роль, повноваження та відповідальність керівництва корпорації перед власниками й контрагентами;
- товарні ринки, котрі являються постійною загрозою банкрутства для погано працюючих компаній і на яких корпорації вступають у взаємовідносини з іншими суб'єктами підприємництва, державою, споживачами;
- фінансові ринки, що дозволяють власникам вилучити свою частку з капіталу корпорації у випадку розчарування її діяльністю, а також залучити у корпоративні відносини фінансових інвесторів, кредиторів, фінансових посередників.

Однією із найважливіших складових зовнішньої сфери корпоративного управління є державне регулювання, яке здійснюється органами загальної і специфічної компетенції, що характерно практично для всіх країн. В Україні на рівні органів спеціальної компетенції функціонує Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку (ДКЦПФР), яка видає підзаконні акти, що є обов'язковими приписами для учасників ринку цінних паперів. Основними ринковими регуляторами корпоративного сектора є закони попиту і пропозиції на товарних ринках, конкуренція, фінансовий ринок та його елемент – фондовий ринок або ринок цінних паперів. Громадські організації та засоби

масової інформації здатні забезпечити разом з державними органами захист дрібних інвесторів, розвиток соціальної політики в корпораціях, недопущення порушень трудового законодавства з боку керівників та захист прав найманих працівників, дотримання корпораціями вимог з охорони навколишнього середовища та забезпечення екологічної безпеки тощо.

Крім зовнішніх складових механізму корпоративного управління, корпорація створює елементи власної (внутрішньої) корпоративної системи управління, котра представляє собою сукупність заходів, реалізація яких ґрунтується на корпоративній культурі, розроблених положеннях – внутрішніх документах і нормах, корпоративній стратегії.

Таким чином визначено, що механізм корпоративного управління представляє собою систему структурних елементів зовнішнього і внутрішнього середовища корпорації, котра визначає сфери його дії. Ці дії розподіляються на: внутрішню, що представляє собою складну систему взаємовідносин субординації, координації та контролю між основними підрозділами управлінської вертикалі й горизонталі, та зовнішню, що реалізується через мережу відносин субординації, координації та контролю за діяльністю корпорації з боку держави, суспільства й інших ринкових агентів.

Аналіз нормативного забезпечення зовнішнього і внутрішнього регулювання в корпоративному секторі дозволив зробити висновок, що нормативно-законодавчі акти у різних світових моделях корпоративного управління неоднакові; вони враховують специфіку національних економік та менталітет країн. З розвитком та інтеграцією корпорацій у світове господарство закони і норми вдосконалюються, а стандарти й принципи розглядаються на міжнародному рівні, стають загальноприйнятими; їм також притаманний еволюційний характер.

У третьому розділі **«Особливості корпоративного управління, спрямованого на збалансування економічних інтересів»** розглянуто особливості економічних відносин в системі корпоративного управління та інноваційні моделі організаційного управління. Зокрема, визначено, що ринкова економіка передбачає відносну самостійність суб'єктів господарювання, які постійно взаємодіють між собою. Враховуючи, що найпоширенішим підприємницьким утворенням в ринкових умовах є корпорація, систематизовано економічні відносини в корпоративному секторі у вигляді зв'язків та елементів. Ця система взаємовідносин досить складна і потребує удосконалення управління корпорацією, що передбачає творчий процес навчання, який ґрунтується на стратегічному баченні, нових цінностях та нормах.

Нерозривний зв'язок між стратегією і структурою потенціалу корпорації є одним із базових елементів наукового напрямку, що дістав назву Збалансованої системи показників (Balanced Scorecards - BSC), який розроблений Робертом С.Капланом та Дейвідом П.Нортоном. В контексті принципів BSC стратегія – це ефективний засіб, який перетворює корпорацію в єдиний цілеспрямований механізм. Дослідження Р.Каплана, Д.Нортон, Хьюберта К. Рампердса та інших

науковців, які проводились на основі впровадження BSC в практичну діяльність корпорацій, дали можливість обґрунтувати новий теоретичний підхід до управління, акцентуючи увагу на те, що в сучасних умовах процес ведення бізнесу та інша економічна діяльність виходять за межі існуючих раніше уявлень про управління. Необхідним стає перехід до такої матричної моделі управління, яка була б орієнтована на управління взаємовідносинами на основі критеріїв оцінки ефективності економічної діяльності та збалансованості інтересів зацікавлених сторін. Разом з тим, в умовах української економіки механічне перенесення BSC не може дати очікуваного економічного ефекту. Для цього необхідно доповнити й удосконалити цей метод у напрямку пристосування до національних особливостей, економічних умов та конкретних суб'єктів господарювання.

Концепція Збалансованої системи показників передбачає при розробці стратегічних цілей корпорації дотримання інтересів власників, менеджерів, найманих працівників та споживачів. При цьому не враховані інтереси інших суб'єктів економічних відносин, зокрема, фінансових посередників та держави. Крім того, на наш погляд, такий підхід є суб'єктивним, так як економічні інтереси розглядаються лише по відношенню до організації, а тому ранжуються відповідним чином. Зокрема, на першому місці – інтереси співробітників, на другому – споживачів, на третьому – акціонерів, на четвертому – постачальників, на п'ятому – суспільства. Якщо ж економічні інтереси розглядати як окрему категорію у відношенні до будь-якого суб'єкта, значимість кожного стане рівнозначною. Питання пріоритету тієї чи іншої категорії інтересів слід розглядати з урахуванням видів правовідносин (внутрішніх, що виникають всередині корпорації, чи зовнішніх, що складаються між корпорацією та її контрагентами, які не пов'язані з корпорацією членством або участю).

Аналіз особливостей розвитку корпоративного сектора на сучасному етапі ринкових відносин в Україні підтвердив, що роздержавлення економіки і трансформація форм власності забезпечили вільне здійснення господарської діяльності, незалежність та економічну відповідальність суб'єктів господарювання, з яких біля 111 тис. було реформовано у недержавну власність. Щодо формування корпоративного сектора, то в результаті приватизації кількість корпорацій реального сектора економіки в 2009 р. становила понад 31 тис. одиниць. У корпоративних відносинах бере участь значна кількість населення, про що свідчить кількість особових рахунків власників акцій резидентів – фізичних осіб, яка у 2008 р. становила понад 13 млн. шт.

Крім нефінансових корпорацій, функціонують фінансові корпоративні утворення, які діють на ринках банківських і страхових послуг та на інвестиційному ринку. Статистика підтверджує, що з усіх підприємств акціонерної форми, які зареєстровані в Україні, 20,5% концентруються саме у фінансовій сфері, а за обсягами виробництва їх частка становить 25,9% після промисловості (56,1%).

В умовах подальшого розвитку ринкових відносин та формування корпоративного сектора в Україні особливого значення набуває проведення державою послідовної та виваженої економічної політики, що відповідає національним інтересам. Водночас, посилення акценту на поглибленому аналізі збереження економічних інтересів суб'єктів корпоративних відносин – одна з прикметних ознак розвитку сучасної економічної науки та соціально-економічної політики. В цьому контексті постає необхідність ефективного державного управління та реалізації державної політики по таких основних напрямках:

- розроблення та запровадження комплексних правових, організаційних, економічних та інших механізмів регулювання корпоративних відносин;

- здійснення системи заходів із розбудови інфраструктури державного розвитку, зокрема ринків землі, праці та капіталу з метою поліпшення умов використання передових інноваційних технологій, підвищення інвестиційної привабливості промислового корпоративного сектора, розширення можливостей залучення інвестиційних ресурсів фінансового корпоративного сектора для національного економічного розвитку ;

- розроблення системи захисту та збалансованості економічних інтересів суб'єктів корпоративних відносин, яка б максимально задовольнила інтереси держави, суб'єктів підприємництва і населення та сприяла мінімізації виникнення конфліктних ситуацій і соціальної напруги;

- реалізація соціальної політики і взагалі стратегії соціалізації, спрямованої на збалансування колективного споживання та задоволення суспільних потреб.

На основі концептуально-теоретичного та практичного аналізу діяльності корпоративних утворень визначено, що державне регулювання корпоративних інтересів – це система правових, організаційних, регуляторно-контролюючих і оптимізаційних заходів держави, спрямованих на збалансованість економічних інтересів корпорацій та їх контрагентів, а також управління державним сектором для забезпечення ефективності й конкурентноздатності національної економіки.

Четвертий розділ **«Напрями вдосконалення регулювання економічних інтересів в системі корпоративного управління»** присвячено визначенню механізмів збалансованості економічних інтересів, розгляду методології узгодженості регуляторних інструментів у сфері корпоративного управління, системи збалансованості економічних інтересів у корпоративній стратегії.

Система законодавчо-нормативного регулювання діяльності корпорацій в Україні є надзвичайно складною багаторівневою ієрархічною структурою, а правове регулювання економіки вимагає розробки й впровадження законів, які б враховували економічні інтереси суб'єктів корпоративних відносин. Це визначило необхідність розглянути окремі проблеми правового регулювання корпоративного сектору та обґрунтувати модель механізму їх розв'язання. Суть моделі полягає у розподілі проблем правового характеру, що стосуються корпоративного сектору економіки на макро- і мікропроблеми. Перші мають вирішуватися на державному рівні і врегульовуються відповідними

нормативно-законодавчими актами, а другі відносяться до внутрішніх проблем корпорацій, і врегульовуються нормами, правилами та документами рекомендаційного характеру. Розв'язання проблем здійснюється шляхом реалізації державної та корпоративної політики, яка спрямовується на певну проблему, і передбачає такі процедури: дослідження, виявлення, аналіз, узагальнення і розроблення відповідних заходів, котрі передбачають різні аспекти юридичного, управлінського або фінансово-економічного спрямування та реалізуються за допомогою відповідних форм і методів.

Існування багатьох проблем у розвитку корпоративного управління в економіці породило домінування негативних тенденцій, усунення яких потребує:

- подолання несприятливого ділового клімату,
- реорганізації державної фінансово-кредитної системи,
- мінімізації тіньового сектора економіки,
- сприяння глобалізаційним процесам у корпоративному секторі економіки,
- розвитку державної політики у сфері підтримки корпоративних утворень,
- забезпечення добросовісної конкуренції,
- інвестиційної підтримки промислових корпорацій фінансовими,
- впровадження інноваційних моделей узгодженості економічних інтересів у корпоративних відносинах.

В результаті дослідження встановлено, що в системі корпоративних відносин зовнішні регулятори займають важливе місце, проте вирішальними є внутрішні елементи корпоративного управління, або мікрорегулятори. Розглядаючи регуляторні інструменти, які є у розпорядженні корпорацій, акцентовано увагу на проблемах, що виникають в системі корпоративного управління, котрі класифіковано за такими ознаками:

- проблеми, що виникають, як правило, через недосконале фінансове та маркетингове управління і потребують незначних змін в організаційному управлінні;

- проблеми, котрі потребують вжиття заходів з покращання ситуації, і до яких слід віднести неефективне корпоративне управління, взаємовідносини корпорації з контрагентами, корпоративні конфлікти між власниками та управлінцями;

- проблеми, що потребують суттєвих, кардинальних змін в корпоративних діях, можуть виникнути внаслідок дії негативних факторів зовнішнього характеру, наприклад, суттєві зміни в чинному законодавстві, ситуація на фінансовому ринку в цілому та на фондовому зокрема, часті випадки недобросовісного рейдерства, діяльність транснаціональних корпорацій тощо. З метою узгодженості різних регуляторних інструментів, які мають у розпорядженні корпорації, запропоновано напрями удосконалення корпоративного управління, які доцільно об'єднати у логічну, взаємопов'язану систему (рис.2).

Беручи за основу інноваційну концепцію стратегічних систем управлінського обліку Р. Каплана і Д. Нортонна, в роботі нами виділені такі основні складові збалансованої системи показників: зовнішня, фінансово-

економічна, суспільна, соціальна, внутрішня, навчання і зростання (рис. 3). Даний підхід орієнтований на систему збалансованості економічних інтересів усіх учасників корпоративних відносин та максимально адаптований до національних особливостей. Авторська концепція спрямована на оптимізацію управлінської стратегії корпорації. В результаті держава і корпорації отримують збалансовану систему цілей та критеріїв, яка віддзеркалюватиме корпоративну стратегію, і в той же час максимально забезпечить збалансованість економічних інтересів її контрагентів. Крім того, важливою запорукою успіху реалізації стратегії збалансованості економічних інтересів є активна участь керівників вищої ланки управління та державна підтримка, яка полягає у створенні збалансованого правового поля.

Рис. 2. Внутрішні регуляторні інструменти вдосконалення корпоративного управління

Джерело: розроблено автором

Більшість корпорацій містять багато підрозділів, бізнес-одиниць та комплекс допоміжних відділів. Тому збалансована система показників повинна враховувати найнижчі організаційні рівні. У цьому випадку стратегічна відповідність і синергізм стають характерними рисами корпорації. При побудові індивідуальної корпоративної стратегічної карти слід враховувати суспільні, колективні та особисті економічні інтереси.

Рис. 3. Система збалансованості економічних інтересів у корпоративній стратегії. *Джерело: розроблено автором*

Використовуючи принципи збалансованої системи показників, розроблено систему стратегічного контролінгу збалансування економічних інтересів учасників корпоративних відносин, адаптовану для України. У вітчизняній економічній літературі висвітлюються деякі риси діючих систем контролінгу, але автори в більшості обмежуються описом зарубіжного досвіду або доходять висновку, що службу контролінгу необхідно організувати на підприємствах, яким загрожує банкрутство. Але в усіх випадках служба

контролінгу недостатньо залучається в діючу систему господарювання в Україні.

Проведене теоретико-методичне дослідження стало основою розроблення моделі запровадження комплексного економічного контролінгу, яка передбачає узгоджені дії управління й регулювання як на рівні економічних суб'єктів, так і державних органів управління. Розроблено методичні рекомендації щодо впровадження служби контролінгу на рівні обласної державної адміністрації, які визначають порядок організації, умови, механізм впровадження контролінгу в органи державної виконавчої влади, методика та базовий алгоритм проведення контролінгу корпоративного управління в області. Крім того запропоновано створення Координаційного центру служб контролінгу.

Пріоритетними завданнями служби контролінгу визначені: надання рекомендацій керівництву корпорацій щодо орієнтації управлінського процесу на максимізацію прибутку та вартості капіталу при мінімізації ризику, збереженні ліквідності та платоспроможності підприємств; забезпечення інтересів інших суб'єктів, що вступають в економічні відносини з корпораціями; сприяння підвищенню інвестиційної привабливості та корпоративного іміджу підприємств; забезпечення інформаційної прозорості.

У п'ятому розділі **«Розвиток економічних відносин в Україні в контексті ефективного корпоративного управління»** здійснено оцінювання результатів удосконалення механізму корпоративного управління, спрямованого на збалансованість економічних інтересів суб'єктів корпоративних відносин. Враховуючи різносторонність економічних інтересів, мінливість ринків та ринкових факторів визначено, що збалансувати економічні інтереси та одночасно в повній мірі задовольнити потреби всіх суб'єктів корпоративних відносин можливо лише в ідеальній моделі. Авторська концепція передбачала розроблення механізмів і моделі збалансованості економічних інтересів, які не розглядаються як ідеальні, проте максимально адаптовані до національних особливостей і менталітету. В цьому контексті організаційно-економічний механізм корпоративного управління, спрямований на збалансованість економічних інтересів, передбачає наявність організаційного процесу, регуляторного інструментарію та методів управління збалансованістю економічних інтересів різних суб'єктів корпоративних відносин.

В роботі побудовано стратегічну карту держави з урахуванням основних напрямів державної політики, зокрема: вдосконалення й розвиток законодавчої бази, розвиток соціальної політики і посилення соціальної відповідальності, зміцнення зв'язків з міжнародним співтовариством, досягнення досконалості в регуляторній політиці, удосконалення фінансової політики всіх напрямів, розвиток кадрової політики, вдосконалення політики ресурсозберігання і ресурсовикористання. Реалізація стратегічної карти держави передбачає, що всі стратегічні напрями державного управління при їх практичній реалізації повинні враховувати систему показників, орієнтуючись на такі основні аспекти: зовнішній, фінансово-економічний, споживчий, соціальний, навчання і зростання, внутрішніх процесів. Таким чином, маючи державну систему

збалансованості економічних інтересів у якості моделі, визначаються стратегічні цілі для кожного з шести окреслених напрямків і розробляються системи збалансованих показників, які передбачають використання відповідних інструментів. Державна стратегічна карта є основою для побудови збалансованої системи показників по будь-якому із стратегічних напрямів державної політики, наприклад, регуляторної (рис. 4).

Рис. 4. Державна карта регуляторної політики.

Джерело: розроблено автором

Для обґрунтування авторської концепції збалансованості економічних інтересів у корпоративному управлінні побудовано економіко-математичну модель оптимізації економічних інтересів ринкових агентів, які мають вплив на розвиток суспільства. З цією метою визначено множину ознак, що характеризують ступінь значущості для розвитку суспільства наявності економічних інтересів, спрямованих на досягнення бажаних економічних результатів та задоволення власних потреб, таких суб'єктів: держава, суб'єкти економічної діяльності (корпорації), домогосподарства або окремі громадяни. Проведено ранжування економічних інтересів по різних напрямках за 10-бальною шкалою на основі експертних оцінок (таблиця).

Таблиця

**Ранжування значущості економічних інтересів ринкових агентів
для суспільства**

Напрямок	Значущість економічних інтересів суб'єктів корпоративних відносин, бали			Значення рангів			Сума строк	Квадрати суми
				R _x	R _y	R _z		
	Державні	Підприємницькі	Особисті					
Зовнішній	5	3	2	3,5	1,5	3	8	64
Суспільний	6	3	1	5	1,5	1,5	8	64
Соціальний	5	4	1	3,5	4	1,5	9	81
Фінансово-економічний	3	4	3	2	4	4	10	100
Навчання і росту	2	4	4	1	4	5	10	100
Всього балів	21	18	11	15	15	15	45	409
Середній бал значущості	4,2	3,6	2,2	3	3	3		

В основу моделі покладено інтегральні показники значущості для суспільства. Узагальнене значення інтегральних показників економічних інтересів розраховано як суму оцінювання показників з урахуванням корисності кожної компоненти, отриманої експертним шляхом.

Інтегральний показник корисності економічних інтересів суб'єктів корпоративних відносин для суспільства визначається за такою моделлю:

$$ICN = 4,2x + 3,6y + 2,2z, \quad (1)$$

де x – економічні інтереси держави;

y – підприємницькі економічні інтереси;

z – особисті економічні інтереси.

Для визначення тісноти зв'язку між довільним числом ранжованих ознак економічних інтересів використано коефіцієнт конкордації (множинний коефіцієнт рангової кореляції):

$$W = \frac{12S}{m^2(n^3 - n)}, \quad (2)$$

де m – кількість факторів;

n – кількість спостережень;

S – відхилення суми квадратів рангів від середньої квадратичної рангів.

$$S = 409 - 1/5 \times 45^2 = 409 - 405 = 4$$

Значущість коефіцієнту конкордації перевірено на основі критерію Пірсона:

$$\chi^2 = \frac{12S}{mn(n-1)} = \frac{12 \times 4}{3 \times 20} = 0,8 \Rightarrow \alpha, \quad n-1$$

$$m-1$$

$$\chi_{кр}^2 = 0,102586 (a = 0,05; v = n-1 = 2)$$

Розрахунки свідчать про наявність слабкого зв'язку між інтересами досліджуваних суб'єктів, так як розрахункове значення $\chi_{cn}^2 = 0,8$ більше за критичне – $\chi_{кр}^2 = 0,1026$.

Для побудови економіко-математичної моделі збалансованості економічних інтересів використано ідею, покладену в основу моделі загальної рівноваги В.Л. Макарова, у якій немає поділу економічних агентів (учасників економічного процесу) на споживачів і виробників – кожний з агентів може виступати і як споживач, і як виробник.

Особливістю моделі є те, що інтереси агентів залежать не тільки від того, що вони отримують (вектор X_i), а й від стратегії u_l з Y_l . Оскільки Y_l характеризує можливості i -того учасника, то його оцінювання S_i стану залежить також від отримуваного набору благ X_i і від того, яких зусиль це коштувало. Відображення S_i залежить не тільки від стану Z_i учасника i , а й від станів Z_i , $i \neq l$ інших економічних агентів. Отже, кожний агент діє певним чином, ураховуючи дії інших економічних агентів, тобто враховуються соціальні та інші фактори (культура, менталітет, традиції тощо).

В результаті отримано трьохвимірну область сукупності економічних інтересів, визначену у декартовій системі координат як область, що задана у першому октанті та обмежена «поверхнею максимально можливих корисностей».

В залежності від наявних ресурсів і загального стану економіки Z в країні сукупність корисностей, яка визначена у вигляді стереометричної фігури, може набувати різної форми. Зокрема, при нерівномірному розподілі ресурсів форма задається еліпсоїдом (рис. 5). Поверхня максимально можливих корисностей показує максимізований рівень збалансованості економічних інтересів при наявних ресурсах Y_x , Y_y , Y_z у випадку оптимального їх використання, який задається функцією:

$$FSC = f(Y_x, Y_y, Y_z). \quad (3)$$

Оптимально збалансовані економічні інтереси за наявних ресурсів знаходяться в точці на поверхні еліпсоїда, яка характеризується максимальними величинами корисностей кожного суб'єкта економічних відносин. Для цього на поверхні еліпсоїда впишемо паралелепіпед, величини граней якого мають максимально можливу величину, а одна з його вершин лежить на заданій «поверхні максимальних корисностей».

Враховуючи те, що відносини між суб'єктами складаються в умовах ризику, проведено дослідження оптимальної поведінки агентів з точки зору відношення до ризику. З цією метою визначено індивідуальні функції корисностей за умов, що держава – байдужа до ризику, корпорації – схильні до ризику, а особистості як економічні агенти – не схильні до ризику.

Інтегральна логарифмічна функція корисностей матиме вигляд:

$$U = \ln \prod_{i=1}^3 (u_i^{\alpha_i}(x_i)) = \alpha_1 \ln u_1 + \alpha_2 \ln u_2 + \alpha_3 \ln u_3. \quad (4)$$

При цьому враховано нерівність ресурсних обмежень a економічних агентів:

$$\sum_{i=1}^3 x_i^2 / a_i^2 \leq 1, \quad (x_i \leq a_i).$$

З метою проведення опису ітераційного процесу знаходження оптимального рішення збалансованості економічних інтересів агентів x_1, x_2, x_3 знайдене відношення граничної функції корисності до індивідуальної корисності кожного агента, тобто $t_i(x_i)$.

У результаті процесу підстановки виявлено, що він закінчується за умови такої нерівності:

$$\sum_{i=1}^3 (x_i^k - x_i^{k+1})^2 \leq \varepsilon \quad (5)$$

Таким чином було знайдено математичну модель оптимального рішення збалансованості економічних інтересів держави (x_1), корпорацій (x_2) та особисті (x_3) x_1^k, x_2^k, x_3^k , де k – номер шага ітерації з умови (5).

Відповідно до авторської концепції механізм збалансованості економічних інтересів реалізується на трьох рівнях – загальнодержавному, регіональному або галузевому і корпоративному – та включає такі послідовні етапи:

- визначення головної мети;
- побудова стратегічних карт;
- організація і впровадження системи державного та корпоративного контролінгу;
- реалізація основних стратегічних напрямів механізмів збалансованості економічних інтересів.

Для реалізації політики збалансованості економічних інтересів доцільно використати нові форми корпоративного розвитку, зокрема, кластерні

утворення. Пропонується вдосконалити кластерну модель, адаптувати її до особливостей економічних відносин, що склалися в Україні. При цьому використано інноваційні моделі і механізми, розглянуті автором у попередніх розділах (рис. 6).

Підхід, заснований на кластеризації, розглядається як ефективний напрям, котрий дає можливість збалансувати динаміку розвитку фінансового і промислового секторів економіки шляхом практичного впровадження державного і корпоративного контролінгу та системи збалансованості економічних інтересів. Концепція збалансованості економічних інтересів використовується при формулюванні принципів кластерної політики, визначенні стратегічних завдань, розроблені стратегічних кластерних карт й ефективній реалізації кластерної політики за допомогою системи контролінгу.

В роботі визначається, що участь держави у корпоративному кластері повинна обмежитися проведенням контролінгу та на його основі забезпеченням прозорого інформаційного поля і добросовісної конкуренції, а також залученням корпоративних кластерів у державні соціальні програми та розробленням стимулів і пільг для реалізації власних корпоративних соціальних програм. Враховуючи такі підходи, побудовано модель руху інвестиційних ресурсів через механізм недержавного пенсійного страхування у межах корпоративного кластера (рис. 7).

Ефективність запропонованої моделі підтверджено розрахунками на прикладі корпорацій Полтавщини. Визначено безпосередній вплив сприятливих умов залучення пенсійних внесків, як інвестиційних ресурсів, на зростання рентабельності власних засобів та підвищення ефективності діяльності корпорацій у прогнозованому варіанті та проведено оцінювання ефективності розподілу чистого прибутку (за допомогою формули М.Гордона) та розраховано суми накопичених пенсійних внесків у прогнозованому варіанті з урахування фактору часу та інфляції й використанням моделі розрахунку простого анuitету. Скориставшись формулою компаундування (нарощення) визначено річну суму дивідендів одного акціонера-інсайдера з урахуванням приросту прибутку.

Функціонування Недержавного пенсійного фонду (НПФ) в межах Корпоративного кластера має ряд переваг. Зокрема, ефект синергізму позитивно вплине на ринкову вартість пенсійних активів, як інструментів фінансових інвестицій на активному ринку, де у будь-який час значно легше знайти зацікавлених продавців і покупців на однорідні фінансові активи. При цьому Координаційний центр служби контролінгу сприятиме тому, що інформація про ринкові ціни буде загальнодоступною не лише для учасників кластеру, а й для інших зацікавлених осіб. Крім власних потреб в інвестуванні, активи Корпоративного пенсійного фонду можуть вкладатися у розвиток контрагентів Корпоративного кластера.

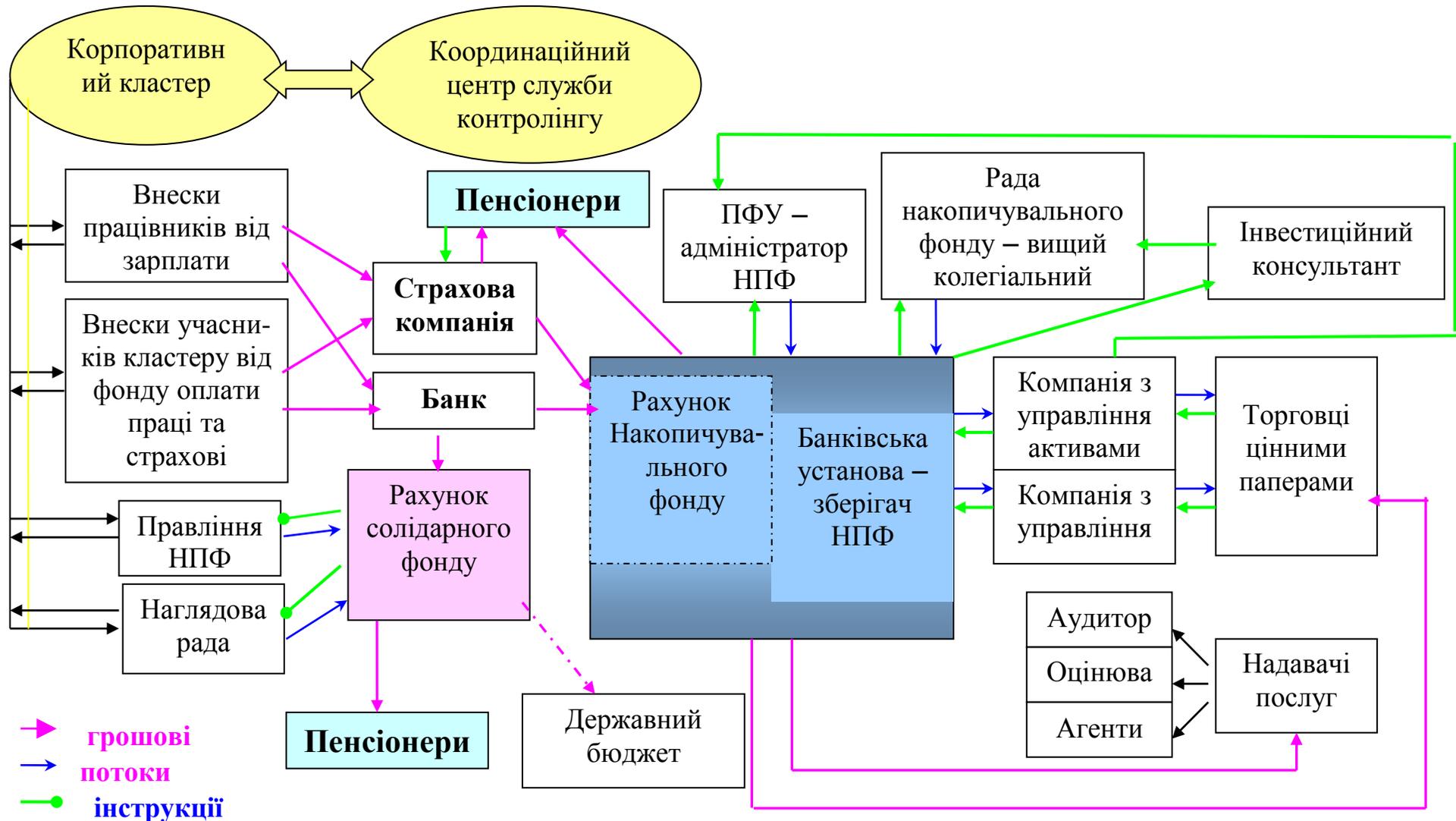

Рис. 7. Модель управління рухом пенсійних активів учасників Корпоративного кластеру.
Джерело: розроблено автором

ВИСНОВКИ

У дисертації вирішена актуальна наукова проблема вдосконалення корпоративного управління, спрямованого на збалансованість економічних інтересів суб'єктів ринкових відносин в Україні. Наукове значення вирішення проблем полягає в тому, що сформовано й апробовано науково-методологічний апарат і механізм, котрий дозволяє максимально задовольнити економічні потреби різних агентів корпоративних відносин, та включає розроблені концепцію, методологію, організаційно-економічний механізм державного регулювання і корпоративні моделі збалансованості економічних інтересів. Проведені дослідження дозволили виділити такі основні положення і висунути пропозиції теоретичного, методологічного і практичного характеру:

1. В результаті дослідження виявлено, що в економічній і правовій літературі є невизначеність з поняттям «корпорація». В роботі запропоновано авторське бачення корпорації як суб'єкта господарювання, котрий здійснює свою підприємницьку діяльність на основі злиття (об'єднання) капіталу окремих осіб (юридичних і фізичних), які являються корпоративними власниками. Наукова аналітика теретико-методичних підходів до корпоративного управління дозволила удосконалити понятійний апарат та систематизувати й узагальнити визначення категорії „корпоративне управління” з урахуванням не лише інтересів власників корпорацій, а й суспільства в цілому.

2. Визначено, що у відносинах з корпораціями, особливостями яких є відокремлення процесів управління й власності, виникають інтереси різних груп зацікавлених осіб, котрі різняться цілями, задачами і кінцевою метою у відношенні до корпорації. Враховуючи вагому роль корпоративного управління в забезпеченні ефективної діяльності корпорацій доведено, що його цілями має бути досягнення збалансування інтересів зацікавлених у відносинах з корпораціями сторін. На основі розгляду питань природи економічних інтересів суб'єктів корпоративних відносин визначено, що економічні інтереси – це усвідомлене прагнення суб'єктів господарювання до задоволення економічних потреб, як об'єктивний спонукальний мотив їхньої господарської діяльності та взаємодії з іншими економічними суб'єктами. До останніх віднесено окремі індивіди, домогосподарства, корпорації, державу, суспільство в цілому. Об'єктами економічних інтересів є економічні блага, зокрема товари, послуги, інформація тощо. Плюралізм економічних потреб породжує багатоманітність економічних інтересів, які утворюють складну та динамічну систему в корпоративному управлінні.

3. Систематизовано регуляторні інструменти корпоративного управління та виділено державні, ринкові й внутрішні заходи регулювання. До заходів державного регулювання віднесено: соціальну, податкову, цінову, фінансово-кредитну та митну політику; створення сприятливого інвестиційного клімату; забезпечення добросовісної конкуренції та проведення справедливої для всіх

учасників ринкових відносин регуляторної політики. Ринковими регуляторами виступають попит, пропозиція і стан конкуренції на товарних ринках, цивілізовані відносини на фінансовому, в тому числі, фондовому ринках. Вагомими мікроекономічними регуляторами є корпоративні політика, управління та культура. Крім того, визначено інструменти впливу на корпорації, серед яких зовнішні – це нормативно-правове поле, економічний розвиток країни, політичне становище, державна зовнішня політика, розвиток фондового ринку та ринку фінансових послуг, інвестиційний клімат, а внутрішні інструменти представляють принципи управління, кваліфікаційний рівень менеджменту, структура корпоративних власників.

4. При здійсненні системного аналізу концептуальних і методологічних підходів до формування економічних інтересів та їх збалансованості в корпоративному управлінні визначено, що державне регулювання економічними інтересами в корпоративному управлінні – це система правових, організаційних, регуляторно-контролюючих та оптимізаційних заходів держави, спрямованих на збалансованість економічних інтересів суб'єктів корпоративних відносин, а також управління державним сектором і соціальною політикою для забезпечення ефективності й конкурентноздатності національної економіки.

5. Ефективним засобом, що перетворює корпорацію в єдиний цілеспрямований механізм, є інноваційна модель організаційного управління, яка розроблена Робертом С.Капланом та Дейвідом П.Нортоном і дістала назву Збалансованої системи показників (Balanced Scorecards - BSC). На основі даного наукового напрямку визначено, що необхідним стає перехід до такої матричної моделі корпоративного управління, яка була б орієнтована на управління взаємовідносинами з урахуванням критеріїв оцінки ефективності економічної діяльності в поєднанні зі збалансованістю інтересів зацікавлених сторін.

6. Визначення особливостей розвитку економічних інтересів на сучасному етапі формування корпоративного управління в економіці України підтвердило, що корпоратизація економіки спричинила виникнення багатьох проблем, пов'язаних з неефективним корпоративним та державним управлінням. В умовах подальшого розвитку ринкових відносин в Україні особливого значення набуває проведення державою послідовної та виваженої економічної політики, що відповідає національним інтересам, а також економічним інтересам учасників корпоративних відносин.

7. Аналіз механізму регулювання й управління економічними інтересами в Україні підтвердив, що незважаючи на ряд прийнятих за останні роки нормативно-законодавчих актів України, які стосуються вдосконалення корпоративних відносин, розвиток інституту корпоративної власності випереджає законодавче забезпечення подальшого ефективного його становлення та відносин між учасниками корпоративних відносин. Науково-методологічний апарат, що використаний в роботі, дав можливість систематизувати теоретичні і методичні основи корпоративного управління в

економіці України, інструментарій державного регулювання та запропонувати напрями вдосконалення механізму регулювання економічних інтересів в корпоративному управлінні.

8. Типові моделі соціально орієнтованої ринкової економіки передбачають певні напрями соціальної діяльності і відповідальності корпорацій. Більшість наукових концептуальних підходів до соціальної відповідальності корпорацій визначають, що їх соціальна діяльність здійснюється у випадках: законодавчих вимог щодо її проведення; отримання економічних і соціальних переваг; набуття переваг першочерговості. Кінцевим результатом соціальної діяльності (крім обов'язкової) є отримання економічного інтересу та економічної переваги, зміцнення конкурентних позицій і ділової репутації. На підставі аналізу принципів корпоративного управління провідних країн світу виявлено, що у багатьох з них передбачені принципи соціальної відповідальності та корпоративної культури. Не дивлячись на те, що в Україні Принципи корпоративного управління постійно вдосконалюються з урахуванням розвитку законодавства про акціонерні товариства, у них не приділено достатньої уваги зазначеним питанням.

9. Визначено, що перевагами соціально орієнтованих корпорацій є: усунення плинності кадрів; породження відданості працюючих філософії корпорації; підвищення рівня конкурентоспроможності; зміцнення статусу корпорації в суспільстві; створення етичної системи відносин всередині корпорації та у стосунках з контрагентами (постачальниками, споживачами, партнерами, державними органами і фінансовими установами). Враховуючи це вдосконалення напрямів та інструментів соціальної політики корпорацій в системі корпоративного управління в Україні повинне здійснюватися шляхом: розроблення і прийняття законодавчих стимулів до соціальної відповідальності; прийняття державних регіональних і галузевих соціальних програм та закріплення відповідних гарантій і стимулів їх виконавцям; зміцнення корпоративного соціального партнерства шляхом впровадження принципів корпоративного управління; об'єднання фінансового і промислового корпоративного капіталу для реалізації спільних соціальних програм.

10. Базуючись на синтезі інноваційних моделей забезпечення економічних інтересів у корпоративному управлінні визначено, що в реалізації політики вдосконалення корпоративного управління, спрямованого на збалансованість економічних інтересів, варто використати нові форми корпоративного розвитку, зокрема, кластерні утворення, які мають стати в перспективі основою забезпечення економічних інтересів усіх учасників кластеру та підвищення конкурентоздатності корпорацій. Це вирішить проблему підвищення рівня інноваційності і конкурентоспроможності на ринку, максимальним чином збалансувати економічні інтереси учасників кластерних утворень, зміцнить економіку та вирішить соціальні проблеми як на рівні окремих адміністративних територій так і на загальнодержавному рівні.

11. Системний підхід до впровадження кластерної політики, орієнтованої на збалансованість економічних інтересів, дозволив обґрунтувати концепцію

збалансованості економічних інтересів, яка базується на використанні принципів кластерної політики, визначенні стратегічних завдань, розроблені стратегічних кластерних карт корпорацій та ефективній реалізації кластерної політики за допомогою системи контролінгу.

12. На основі аналізу, систематизації регуляторних інструментів у сфері корпоративних відносин та оцінювання ефективності забезпечення економічних інтересів у корпоративному управлінні визначено напрями й інструментарій удосконалення державної регуляторної політики, внутрішнього корпоративного управління, збалансування інтересів різних економічних агентів корпоративних відносин. Підтверджено, що вітчизняному корпоративному сектору на сучасному етапі економічного розвитку необхідно впроваджувати в практику корпоративного управління інноваційні моделі, які забезпечуватимуть виживання корпорацій на рівнях як стратегічного так і тактичного управління, та повинні координувати і регулювати взаємостосунки між різними економічними агентами. З урахуванням цього запропоновано механізм впровадження корпоративного контролінгу в практику підприємств, який в поєднанні з моделлю збалансованої системи показників вирішить проблему збалансування економічних інтересів учасників корпоративних відносин в Україні. Ця багаторівнева модель має в перспективі стати дієвим поштовхом до нових наукових досліджень та розробки процедур, форм, методів і способів реалізації державного механізму збалансованості економічних інтересів у корпоративному управлінні.

13. Розроблено методичні рекомендації щодо впровадження служби комплексного контролінгу на рівні обласної державної адміністрації, які визначають порядок організації, умови, механізм впровадження контролінгу в органи державної виконавчої влади, методика та базовий алгоритм проведення контролінгу корпоративного управління в області. Крім того запропоновано створення Координаційного центру служб контролінгу. Визначено, що інноваційна спрямованість комплексного контролінгу призведе до істотного росту інтересів учасників економічного процесу до об'єктивної і достовірної інформації про фінансово-економічний стан і ділову активність корпорацій, а його результати використовуватимуться центральними державними органами для вдосконалення чинного законодавства, прийняття регуляторних актів та управлінських рішень, спрямованих на зміцнення корпоративного сектора економіки та забезпечення економічних інтересів суб'єктів корпоративних відносин.

14. Побудовано модель збалансованості економічних інтересів учасників корпоративних відносин, зокрема держави, корпорацій та домогосподарств або окремих громадян. Особливістю моделі є те, що інтереси агентів залежать від стратегії, доступу до ресурсів та схильності до ризику. При цьому враховано, що збалансованість економічних інтересів базується на закономірностях парето-ефективного ринку. На основі розробленої економіко-математичної моделі проведено оптимізацію економічних інтересів, які мають вплив на розвиток суспільства.

15. Вдосконалення механізму державного управління економікою та регулювання корпоративного управління в Україні має враховувати необхідність досягнення максимального соціального й економічного ефекту збалансованості економічних інтересів, орієнтованість державної стратегії на досягнення кінцевої мети, що полягає у забезпеченні національного добробуту і зміцненні конкурентних позицій держави у світовому господарстві та передбачає політичну стабілізацію, розвинуте правове поле, ефективну дію ринкових регуляторів і соціальну орієнтованість державної та корпоративної економічної політики. Враховуючи це, запропоновано розроблення стратегічних карт держави, які передбачають, що всі стратегічні напрями державного управління при їх практичній реалізації повинні орієнтуватись на систему показників по таких основних аспектах: зовнішній, фінансово-економічний, споживчий, соціальний, навчання і зростання, внутрішніх процесів. Маючи державну систему збалансованості економічних інтересів у якості моделі, визначаються стратегічні цілі для кожного з напрямів державної політики і розробляються системи збалансованих показників, котрі передбачають використання відповідних інструментів. Вертикальна збалансованість виражена наявністю причинно-наслідкових зв'язків між цілями карти, а горизонтальна – передбачає, що ціль характеризується декількома показниками, один з яких може бути випереджаючим індикатором, а другий – відстроченим результатом. Наявність таких взаємозв'язків відображається на проекції «Причинно-наслідкові зв'язки між показниками». При цьому необхідно знехтувати всіма зв'язками в цій проекції, які утворилися при побудові ієрархії показників. На основі розробленої таким чином державної стратегічної карти можна побудувати збалансовану систему показників по будь-якому із стратегічних напрямів державної політики.

16. Проведене оцінювання результатів удосконалення елементів механізму корпоративного управління дало можливість розробити пропозиції щодо вдосконалення норм Закону України „Принципи державного прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України”, та відповідно доповнити статтю 2 даного Закону принципом дотримання економічних інтересів, котрий полягає в тому, що органи виконавчої влади та місцевого самоврядування повинні здійснювати розроблення програмних документів економічного і соціального розвитку, виходячи з необхідності забезпечення реалізації державної політики максимізації задоволення економічних потреб суспільства та окремих його членів.

17. Практичні розрахунки та апробація системи стратегічного контролінгу збалансування економічних інтересів та моделі корпоративного кластера на прикладі акціонерних товариств підтвердили позитивні результати підвищення якості корпоративного управління шляхом збалансованості економічних інтересів. Зокрема, доведено, що розмір накопичень працівників збільшиться від отриманого інвестиційного прибутку, якщо дивіденди реінвестувати в акції та акумулювати ці акції на індивідуальних пенсійних рахунках. Крім того, доведено вигідність запропонованої моделі для всіх учасників корпоративних

відносин, так як корпорації отримують додатково на власний розвиток значну суму накопичених пенсійних внесків працівників та дивідендів акціонерів, що сприятиме вирішенню проблеми внутрішнього інвестування в розвиток реального сектора економіки, а економічні інтереси власників і найманих працівників будуть захищені від недобросовісних дій посередників.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії:

1. Птащенко Л.О. Збалансованість економічних інтересів: інноваційні напрями державного і корпоративного стратегічного управління: [Монографія] /Л.О. Птащенко // Київ, ЦУЛ, 2009. – 294с. (18,5 др. арк.).
2. Птащенко Л.О. Проблеми залучення довгострокових фінансових інвестицій у вітчизняні корпорації / Л.О. Птащенко // Корпоративний капіталізм: передумови становлення [колективна монографія / за редакцією Бондар І.К.]. – К.: Видавничий дім “Корпорація”, 2007. – С. 45-55.
3. Птащенко Л.О. Збалансована система показників як один з факторів розвитку корпорацій. / Л.О. Птащенко // Інтелектуалізація людського капіталу [колективна монографія/ за редакцією Бондар І.К.]. – К.: Видавничий дім “Корпорація”, 2008. – С.235-245.

Статті у фахових виданнях:

1. Птащенко Л. Економічна природа й особливості виникнення корпоративних інтересів / Л. Птащенко // Формування ринкових відносин в Україні. – 2007. – № 2(69) – С.15-19.
2. Птащенко Л.О. Економічні засади зовнішнього і внутрішнього корпоративного регулювання / Л. Птащенко // Формування ринкових відносин в Україні: [збірник наукових праць]. – 2007. – № 12. – С.30-35.
3. Птащенко Л.О. Методичні основи оцінки ефективності забезпечення корпоративних інтересів / Л. Птащенко // Формування ринкових відносин в Україні. – 2007. – № 10. – С. 3-7.
4. Птащенко Л.О. Особливості розвитку корпоративних утворень на сучасному етапі ринкових відносин у Україні / Л.Птащенко // Формування ринкових відносин в Україні. – 2008. – № 7. – С. 52-57.
5. Птащенко Л.О. Проблеми забезпечення корпоративних інтересів на ринку фінансових інвестицій / Л.Птащенко // Ринок цінних паперів України. – 2007. – № 7-8. – С.87-93.
6. Птащенко Л.О. Державне регулювання й управління економічними інтересами в Україні / Л.Птащенко // Економіка і регіон. – 2008. – № 1. – С.51-55.
7. Бондар І.К. Інструменти зовнішнього регулювання економічних інтересів у корпоративному секторі / І.К. Бондар, Л.О. Птащенко // Формування ринкових відносин в Україні. – 2008. – №4 (83). – С.27-32. *Особистий внесок: розглянуто проблеми державного регулювання корпоративною діяльністю в Україні та роль інвестиційного процесу в розвитку корпоративного сектора.*

8. Птащенко Л.О. Інноваційні моделі стратегічного управління / Л.О. Птащенко // Економіка: проблеми теорії та практики. – Дніпропетровськ: ДНУ. – 2007. – Випуск 233. – Том 1. – С.192-199.

9. Птащенко Л.О. Місце корпоративного сектора у формуванні інвестиційно-інноваційної моделі розвитку трансформаційних економік / Л.О. Птащенко // Економіка і регіон: Науковий вісник ПолтНТУ. – 2007. – № 2. – С.61-65.

10. Птащенко Л. Впровадження системи контролінгу в корпоративне управління / Л.О. Птащенко // Формування ринкових відносин в Україні. – 2007. – № 11 – С.54-59.

11. Птащенко Л.О. Розвиток наукових напрямів управлінських концепцій удосконалення системи показників діяльності / Л.О. Птащенко // Економіка та держава. – 2008. – №5. – С.42-44.

12. Птащенко Л. Використання концесійних угод у державній соціальній політиці та корпоративному управлінні / Л.Птащенко, Т.Чернікова // Економіка і регіон. – 2006. – № 4 (11). – С. 19-23. *Особистий внесок: досліджено проблеми соціально-економічної інфраструктури України та корпоративного сектора, вигоди використання економічних інструментів, передбачених концесійними угодами, для держави та корпорацій.*

13. Птащенко Л. Тотальне управління грошима в системі збереження корпоративних інтересів / Л. Птащенко, Д. Сахачкий // Економіка і регіон. – Полтава, ПолтНТУ. – 2007. – № 1 (12). – С. 107-111. *Особистий внесок: методичні розробки, спрямовані на посилення конкурентних позицій корпорації та зростання її ринкової вартості при використанні концепції ТСМ.*

14. Птащенко Л.О. Методичний інструментарій регулювання й управління корпоративним сектором /Л.О. Птащенко // Формування ринкових відносин в Україні. – 2007. – № 7-8 (74-75). – С.19-23.

15. Птащенко Л.О. Роль соціальної політики корпорацій в системі збалансування економічних інтересів. / Л.О. Птащенко // Економіка і регіон: Науковий вісник ПолтНТУ. – 2008. – № 2. – С.75-79.

16. Онищенко В.О. Система збалансованості економічних інтересів у корпоративній стратегії / Онищенко В.О., Птащенко Л.О.// Економіка та держава. – 2008. – №6. – С 41-44. *Особистий внесок: побудовано модель збалансованості економічних інтересів у корпоративній стратегії.*

17. Птащенко Л.О. Удосконалення системи державних регуляторних заходів, спрямованих на забезпечення економічних інтересів /Л.О.Птащенко// Економіка і регіон: Науковий вісник ПолтНТУ. – 2008. – № 3. – С.75-79.

18. Птащенко Л.О. Проблеми формування ефективною фінансово збалансованою пенсійної системи в Україні / Птащенко Л.О., Щербак Р.М. // Формування ринкових відносин в Україні. – 2008. – №8 – С.65-71. *Особистий внесок: розглянуто проблеми пенсійного забезпечення в корпоративному секторі.*

19. Птащенко Л.О. Нові форми корпоративного розвитку в контексті ефективного стратегічного управління в Україні /Л.О. Птащенко // Формування ринкових відносин в Україні. – №9 – 2008. – С. 49-53.

20. Птащенко Л.О. Економіко-математична модель оптимізації економічних інтересів /Л.О. Птащенко // Формування ринкових відносин в Україні. – 2008. – №10 – С. 49-53.

21. Птащенко Л.О. Напрями вдосконалення механізму управління економічними інтересами. / Л.О. Птащенко // Проблеми економіки й управління у промислових регіонах в 2 т. / НАН України, інститут економіко-правових досліджень/. – Запоріжжя, 2008. – Том 1. – С.144-149.

22. Птащенко Л.О. Методичні підходи до забезпечення фінансової стійкості корпоративного капіталу /Л.О. Птащенко // Формування ринкових відносин в Україні. – 2009. – №1 – С. 52-56.

23. Птащенко Л.О. Місце інформаційної політики та корпоративної культури у збалансуванні економічних інтересів /Л.О. Птащенко // Формування ринкових відносин в Україні. – 2009. – №2. – С. 39-43.

24. Птащенко Л.О. Державна регуляторна політика щодо інноваційної діяльності регіонів України / Л.О. Птащенко, О.М. Кущик // Економіка і регіон: Науковий вісник ПолтНТУ. – 2009. – № 1. – С.27-30. *Особистий внесок: визначено проблеми розвитку інноваційної діяльності регіонів.*

25. Птащенко Л.О. Особливості та проблеми побудови інноваційної стратегії в системі стратегічного розвитку корпорацій /Л.О. Птащенко // Формування ринкових відносин в Україні. – 2009. – № 9. – С. 50-54.

26. Птащенко Л.О. Збалансована система показників (BALANCED SCORECARD) як інструмент ефективного управління стратегією корпорації / Л.О. Птащенко, Т.С. Мураховська // Формування ринкових відносин в Україні. – 2009. – №10. – С.99-103. *Особистий внесок: розглянуто концепції стратегічного управління корпорацією на основі збалансованої системи показників та визначено інструментарій топ-менеджменту корпорації.*

27. Птащенко Л.О. Місце соціальної політики в корпоративному управлінні /Л.О.Птащенко // Коммунальное хозяйство городов: научно-технический сборник. – К.: Техника. – 2009. – №89.– С.190-195.

Матеріали конференцій:

1. Птащенко Л.О. Місце корпоративних фінансів у формуванні інвестиційно-інноваційної моделі розвитку трансформаційних економік / Л.Птащенко // [Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Загальноекономічні та фінансові аспекти формування інноваційного потенціалу регіону»]. – м. Полтава, 29-30 березня 2007 року. – Полтава: ПНТУ ім. Ю. Кондратюка, 2007. – С.70-73.

2. Птащенко Л.О. Механізм державного регулювання учасників корпоративних відносин / Л.О. Птащенко // [Матеріали У міжнародної науково-практич. конференції «Наука і освіта – 2007»]. – Дніпропетровськ, 3-15 січня 2007р. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2007. – С. 20-22.

3. Птащенко Л.О. Інноваційні підходи до збалансування економічних інтересів /Л.О. Птащенко // [Матеріали третьої всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції „ Сучасність, наука, час. Взаємодія та взаємовплив”]. – м. Київ, 22-24 листопада 2007. – С.49-51.

4. Птащенко Л.О. Інноваційна концепція збалансованості механізму державного регулювання економічних інтересів. // Макроекономічне регулювання інвестиційних процесів та впровадження стратегії інновативно-інноваційного розвитку в Україні: [Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (у трьох частинах)] – м. Київ, 23-24 жовтня 2008 р. / К.: РВПС України НАН України, 2008. – Ч. II, 403 с. – С.141-143.

5. Птащенко Л.О. Напрями вдосконалення управління економічними інтересами. /Л.О. Птащенко// [Матеріали міжрегіональної науково-практичної конференції «Проблеми економіки й управління у промислових регіонах»]. – Запорізький національний технічний університет. – м. Запоріжжя, 22-24 травня 2008р. Запоріжжя: Запорізький національний технічний університет, 2008. – С.45-48.

6. Птащенко Л.О. Напрями підвищення авторитету і якостей державного службовця. / Л.О. Птащенко // [Вивчення та впровадження в Україні іноземного досвіду удосконалення діяльності органів влади. Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції]. – Полтава, 26 листопада 2008 р. – Полтава: РВВ ПУСКУ, 2008. – С.329-332.

7. Птащенко Л.О. Інноваційні моделі стратегічного корпоративного управління фінансовими корпораціями. / Л.О. Птащенко // [Розвиток фінансових ринків та інститутів в умовах міжнародної інтеграції. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції]. – Полтава, 19-20 лютого, 2009 р. – Полтава: ПНТУ ім. Ю. Кондратюка, 2009. – С.169-171.

8. Птащенко Л.О. Інноваційна модель розвитку банківської установи в умовах конкуренції на фінансовому ринку. / Л. Птащенко // [Стратегія розвитку Полтавської області: інформаційні засади реалізації. Матеріали “круглого столу”]. – Полтава, 14 травня 2009 р. – Полтава: ПНТУ ім. Ю. Кондратюка, 2009. – С.95-99.

Інші видання:

1. Птащенко Л.О. Управління корпоративними фінансами: [навч. посібник з грифом МОНУ] / Птащенко Л.О. – К.: ЦУЛ. – 2008. – 298 с.

2. Енциклопедія корпоративного управління (у трьох томах) / [Бондар І.К., Чечетов М.В., Науменко В.І., Птащенко Л.О. та інші]; під ред. Бондар І.К. – [том 2]. – К.: “Видавничий дім “Корпорація”. – 2006. – 422 с. *Особистий внесок: визначено фінансові інструменти інвестування, доступні корпораціям.* – С.

АНОТАЦІЯ

Птащенко Л.О. Науково-методологічні засади корпоративного управління в економіці України. Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним

господарством. – Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка, Полтава, 2009.

В дисертації обґрунтовано науково-методологічні засади ефективного корпоративного управління, розроблено механізм збалансування економічних інтересів суб'єктів корпоративних відносин та методичні і практичні рекомендації з вирішення проблем корпоративного управління в економіці України.

Розроблено систему стратегічного контролінгу збалансування економічних інтересів учасників корпоративних відносин, адаптовану для України та вперше розглянуто корпоративний контролінг. Удосконалено понятійний апарат і запропоновано систему напрямів удосконалення законодавчого, економічного, соціально-політичного, фінансового та організаційного елементів внутрішнього (корпоративного) і зовнішнього (державного та ринкового) регулювання.

Розроблена економіко-математична модель оптимізації корпоративного управління та побудовано математичну модель збалансованих економічних інтересів у корпоративному управлінні.

Доведено, що підвищенню рівня інноваційності і конкурентоспроможності корпорацій сприятимуть кластерні моделі та організації в межах корпоративного кластера недержавного пенсійного фонду, активи якого можуть спрямовуватись на внутрішні інвестиції. Ефективність викладеної концепції підтверджується проведеними розрахунками, що ґрунтуються на визначенні вигідності залучення накопиченого пенсійного та акціонерного капіталу на внутрішній розвиток корпорацій і апробацією на акціонерних товариствах Полтавщини.

Ключові слова: корпоративне управління, державне регулювання, корпоративне регулювання, інноваційні моделі, збалансування економічних інтересів, соціальна політика, корпоративна культура, збалансована модель, корпоративна власність.

АННОТАЦІЯ

Птащенко Л.О. Научно-методологические основы корпоративного управления в экономике Украины. Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени доктора экономических наук по специальности 08.00.03 – экономика и управление национальным хозяйством. – Полтавский национальный технический университет имени Юрия Кондратюка, Полтава, 2009.

Диссертация посвящена научному обоснованию решения современной научно-практической проблемы усовершенствования корпоративного управления, ориентированного на сбалансированность экономических интересов основных субъектов корпоративных отношений, а также обоснованию методических и практических рекомендаций его усовершенствования в системе обеспечения эффективности и конкурентоспособности национальной экономики.

Автором разработана система стратегического контроллинга сбалансирования экономических интересов участников корпоративных

отношений, которая максимально адаптирована для Украины. Впервые рассмотрен корпоративный контроллинг, основной целью которого является ориентация управленческого процесса на обеспечение экономических интересов всех контрагентов корпорации. Рассматривая функциональную структуру корпорации, автор определил место системы корпоративного контроллинга в организации управления корпорацией.

Усовершенствовано понятие государственного регулирования и определено, что это система правовых, организационных, регуляторно-контролирующих и оптимизационных мероприятий государства, которые направлены на сбалансированность экономических интересов субъектов корпоративных отношений, а также управление государственным сектором и социальной политикой для обеспечения конкурентоспособности национальной экономики. Предложена система направлений усовершенствования законодательного, экономического, социально-политического, финансового и организационного элементов внутреннего (корпоративного) и внешнего (государственного и рыночного) регулирования.

Формирование регуляторного механизма даст возможность государственным органам осуществлять регулируемую деятельность в вопросах устранения корпоративных конфликтов, уменьшения социального напряжения, содействия повышению эффективности деятельности предприятий, обеспечения экономических интересов всех участников рыночных отношений, развитию добросовестной конкуренции на товарных рынках.

Доказывается, что в структуре государственных программ не хватает элемента, который бы связал общегосударственные программы с программами министерств, ведомств и местных органов самоуправления. Учитывая это, автор предлагает разработку стратегических карт корпоративного управления, ориентированных на сбалансированность экономических интересов.

Придерживаясь мысли, что государственное управление национальным хозяйством требует четкого определения согласованной системы ценностей, которые призваны служить ориентирами при стратегическом планировании экономического и социального развития, автором предложена модель оптимизации экономических интересов, в основе которой лежат интегральные показатели значимости для общества. Используя модель общего равновесия В.Л. Макарова, впервые предлагается математическая модель оптимально сбалансированных экономических интересов рыночных агентов при имеющихся у них ресурсах, которая характеризуется максимальными величинами полезности для каждого субъекта экономических отношений. При расчетах учитывается оптимальное поведение разных агентов с точки зрения склонности к риску.

Практическая реализация авторских идей усовершенствования корпоративного управления выражена в кластерной модели, в пределах которой впервые предлагается организовать негосударственный пенсионный

фонд, активы которого могут направляться на внутренние инвестиции, содействуя этим экономическому росту корпорации, повышению благосостояния собственников и удовлетворению экономических интересов наемных работников. Эффективность изложенной концепции подтверждается проведенными расчетами, которые основываются на определении выгоды привлечения нагроможденного пенсионного и акционерного капитала на внутреннее развитие корпорации и апробацией на предприятиях Полтавской области.

Ключевые слова: корпоративное управление, государственное регулирование, корпоративное регулирование, сбалансирование экономических интересов, социальная политика, корпоративная культура, инновационные модели, корпоративная собственность, сбалансированная модель.

ANNOTATION

Ptaschenko L.O. Scientifically methodological principles of corporate management in the economy of Ukraine. - Manuscript.

This dissertation is submitted for Doctor's Degree in Economics, speciality 08.00.03 - Economics and management of a national economy. – Poltava National Technical University after Yuri Kondratyuk, Poltava, 2009.

The dissertation is devoted to the scientific substantiation in decision of modern scientific and practical problem in relation to forming mechanism of balanced economic interests of basic subjects the market relations in Ukraine and ground of methodical and practical recommendations for perfection this mechanism in the system of providing efficiency and competitiveness the national economy.

The system of strategic controlling for balanced economic interests participants of corporate relations is developed and adapted for Ukraine, it is first considered corporate controlling, the leading purpose of which is an orientation of administrative process on providing economic interests of all corporation contractors.

A concept determinations is improved and certainly, that government control by economic interests is the system of legal, organizational, regulator-supervisory and optimization measures of the state, that directed on balancing economic interests of business and enterprise product users, and also state sector managing and social policy for providing efficiency and competitiveness of national economy.

The economic-mathematical model of optimization economic interests is offered, in basis of which fixed the integral indexes of meaningfulness for society.

The model of organization within the limits of corporate cluster of non-state pension fund, the assets of which can head for internal investments, is first offered, instrumental in the economy growing of corporations, increase welfare of proprietors and satisfaction economic interests of the hired workers. Efficiency of the expounded conception is confirmed the conducted calculations which are based on determination of advantage for bringing in the accumulated pension and joint-stock capital on internal development of corporations and by approbation on the joint-stock companies of Poltava Region.

Keywords: balanced of economic interests, corporate management, management a national economy, strategic controlling, mechanism of government control, innovative models, organizationally economic mechanism.

**Редакційно-видавничий відділ
Полтавського національного технічного університету
імені Юрія Кондратюка
36011, Полтава, Першотравневий проспект, 24**

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції. Серія ДК № 3130 від 06.03.2008 р.

Папір офсетний. Друк. RISO.
Ум. друк. арк. 1,8. Наклад 150 прим.
Формат 60 × 90 / 16. Зам. № 1154 від 31.12.2009 р.